



KÄLLKOLL CORONA

Avsnitt 7

Nej, 5G har inget med corona att göra
Introduktion och arbetsblad

KÄLLKOLL CORONA

Programserien *Källkoll corona* består av 14 avsnitt där Jack Werner och Åsa Larsson går på djupet i nyhetsfloden, tittar på trender i sociala medier och tipsar om hur du kan bli bättre på källtillit och källkritik. Serien är en del av UR:s koncept Genomskåda – fem sätt att greppa din omvärld. Fler program finns samlade på temasidan urplay.se/tema/mik

MIK står för medie- och informationskunnighet, vilket handlar om att:

- förstå mediernas roll i samhället
- kunna finna, analysera och kritiskt värdera information
- kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier.

Syfte

Programserien med tillhörande arbetsblad ger redskap och medvetenhet för att lättare kunna tolka och navigera i informationsflödet i en tid av pandemi och infodemi.

Kursplanekopplingar, årskurs 7-9

Samhällskunskap

Information och kommunikation

- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare och samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel sociala medier, webbplatser och dagstidningar.
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden.

Svenska

Informationssökning och källkritik

- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Kursplanekopplingar, Gy11

Gymnasieskolans uppdrag

[...] Skolan har uppgiften att till eleverna överföra värden, förmedla kunskaper och förbereda dem för att arbeta och verka i samhället. Skolan ska förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället och som utgår från grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som alla omfattas av. Eleverna ska också kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. [...]

Om arbetsbladet

Arbetsbladet är indelat i två delar:

- Den första delen är en introduktion till hela programserien *Källkoll corona*. Det är en bra förberedelse inför arbetet med det första avsnittet.
- Den andra delen är en avsnittspecifik del. Den innehåller diskussionsfrågor och övningar att arbeta enskilt eller tillsammans med.

Introduktion till programserien

MIK handlar både om dig som individ, och om samhället och medier i stort. Du har ett eget ansvar för hur du delar, tar emot och tolkar information. Är du en skeptiker, som står stadigt när information flödar förbi? Eller är du lite mer okritisk, och accepterar och tar emot ny information utan att värdera den särskilt mycket? Det är vanligt att man är lite av varje.

Vi kanske tror att vi är källkritiska och känsliga för lögnen och rykten. Men sanningen är att det är svårt att veta vad som är sant och vad som är falskt. Många rykten kan dessutom vara "halvsanningar" som bygger på något verkligt. Hur man hänger upp ett påstående, en nyhet eller ett rykte har betydelse för hur det kommer att tas emot. Jack och Åsa tycker att det är en bra idé att betrakta varje dag som första april, en dag då vi alla är källkritiska och sunt skeptiska till sådant vi ser och hör.

Fråga dig själv om det du sett eller hört

- verkar för bra (eller för dåligt) för att vara sant
- stämmer med sådant du redan vet eller känner till
- har förekommit också i andra och större kanaler
- finns i olika versioner.

Vad innebär det att vara källkritisk?

I vardagen finns många tillfällen att vara källkritisk. I den tid vi upplever just nu finns stort utrymme för rykten och lögnen. Ibland för att någon tjänar på att sprida dem. Ibland för att godtrogna människor feltolkar information och för den vidare på ett felaktigt sätt. Och ibland för att det kan kännas härligt att vara först med en nyhet, för att själv bli intressant och viktig.

- Vad innebär det för dig att vara källkritisk?
- Ge exempel på någon gång då du missat att vara källkritisk. Vad handlade det om? Hur fick du reda på sanningen?
- Vilka stora kanaler finns för att ta del av nyheter och information?

Vad påverkar dig?

Vi påverkas alla av de personer vi umgås med, följer i sociala medier, lyssnar på och influeras av. Ibland behöver man se på dem med kritiska ögon för att förstå hur de påverkar en.

- Vilka följer du på sociala medier? Finns det någon gemensam nämnare för de personerna?
- Vilka lyssnar du gärna på i din bekantskapskrets?
- Vilket budskap skickar du själv ut online och offline till dina kompisar och följare?
- Har du varit med om att rykten eller osanningar har fått stor spridning online eller offline? Berätta.

Ta emot och sprida vidare

Stanna upp och fundera innan du delar något vidare! Fundera över vilken skada du riskerar att göra med att dela, skicka vidare eller sprida rykten. Att hänga ut en person kan få ödesdigra konsekvenser.

- Vilket ansvar har du som mottagare av information?
- Är du en person som går igång på skvaller? Sprider du vidare rykten för att det är kul?
- Struntar du i att det är fejk? Vad kan ett sådant agerande leda till?

Konspirationsteorier

Vi människor har stort behov av information. När vi saknar information händer det att vi börjar tillverka den själva. Det kan också hända om den information som finns inte stämmer överens med det vi själva känner till. Några kända konspirationsteorier är de om månlandningen, Kennedymordet och Michael Jacksons död.

- Varför skapas konspirationsteorier i samband med stora händelser i världen?
- Hur skapas konspirationsteorier, tror du?
- Varför sprids rykten och felaktig information i samband med coronaviruset?
- Vad kan det leda till om en konspirationsteori får fäste och många börjar tro på den?

AVSNITT 7

NEJ, 5G HAR INGET MED CORONA ATT GÖRA

Dagens djupdykning i nyhetsfloden

Tankens kraft är stark. När du tror på något så känns det sant för dig. Om du tror att strålning från mobilmaster är farlig så blir det extra jobbigt att den inte syns. Om strålningen smyger omkring i samhället utan att du kan skydda dig mot den. Virus smyger också omkring, gömmer sig och väntar på att angripa.

Vad har strålning och coronavirus med varandra att göra? Ingenting alls, menar myndigheter och forskare. Men många tycker annorlunda och skapar egna sanningar för att förklara det som händer. Då är det viktigt att du förstår skillnaden mellan att *tycka* något och att *veta* något.

- Virus och teknik har inte med varandra att göra. Ändå menar vissa att tekniken ligger bakom coronaviruset, och andra virus. Hur resonerar de?
- Hur börjar den här typen av rykten och påståenden, tror du?
- Var, på vilka plattformar och forum, sprids oftast den här typen av påståenden och teorier?
- Beskriv skillnaden mellan att *tycka* och att *veta*.
- Kan man lita på myndigheter? Varför/varför inte?
- Vilka argument kan man använda för att bevisa att strålningen från mobilnätet inte orsakar olika virussjukdomar?

Dagens osynliga hot

”Mikrovågsugnar kan koka dina inre organ och orsaka din död.”, ”5G-strålning kan ge dig virus.”, ”Spöken finns”. Vi blir ofta rädda för det som är nytt och okänt. För att hantera det upplevda hotet börjar man söka information för att hantera rädslan. Då kan man ibland hamna i fake news och konspirationsteorier. I ditt sökande kan du också drabbas av selektiv varseblivning. Det betyder att du ser mer och mer av sådant du upplever som viktigt och sant. Och ju mer man ser och hör om något, desto mer tror man på det.

Strålning och virus är exempel på hot som inte syns. Viss typ av strålning är farlig, och strålning är på riktigt en hälsofara i höga doser. Virus är ofta farliga. När det finns ett korn av sanning i ett rykte eller påstående blir det extra svårt att förstå vad som är verkligt och vad som är fejk.

- Vilka logiska förklaringar kan förklara till exempel spanska sjukan (1918) och coronaviruset?
- En stor influensa 1889–90 tog en miljon människors liv. Varför nämns inte denna influensa i samband med konspirationen om mobilstrålning?
- Hur kan man ta sig ur en selektiv varseblivning och bli mer objektiv?
- Vilket ansvar har man själv för att inte gå på felaktiga och konspiratoriska teorier, bilder och nyheter?
- Hur kan man ta reda på sanningen bakom ett påstående?
- Vem kan man egentligen tro på, när det gäller hot och risker i samhället?

Dagens (o)farliga nyhet

Det som är nytt och osynligt skrämmer oss. Det är svårt att undvika en fara som inte syns. Tänk om man kunde färglägga virus så att det syntes i luften. Då skulle det vara möjligt att ducka för de pyttesmå partiklarna av smitta, och vi skulle också hela tiden bli påminda om faran. Men nu är både virus och strålning osynliga, och upplevs som hotfulla.

- Beskriv skillnaden mellan en verklig och en inbillad risk. Ge exempel.
- Vad är det som skrämmer människor mest med coronaviruset, tror du? Vad är det som skrämmer människor mest med mobilstrålning, tror du? Varför har man kopplat ihop dessa rädslor, tror du?
- Fundera över varför man ofta är rädd för det som är nytt och okänt.
- Fundera över varför man ofta är rädd för det som är osynligt.
- Hur kan man jämföra den rädsla som människor förr hade för spöken och andra väsen, och den rädsla för strålning som finns idag?

Arbetsbladet är skapat av Anna Klockar och Mia Vestman i samarbete med UR

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges.

Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).